

Dat is in 't kort de geschiedenis, die in dit boek wordt verhaald, onderhoudend, verlucht met de levendige beschrijving van allerlei gebeurtenissen van kleiner allooi, maar die den invloed van Hauge's persoonlijkheid teekenen. En in de weergave van gesprekken, van verhooren, van getuigenissen van den merkwaardigen prediker straalt zijn onwankelbaar Godsvertrouwen en diepe godsvrucht.

De schrijver, een ook in de literatuurgeschiedenis bekend volksverteller, heeft met talent dit leven van strijd en zegen beschreven, in den toon, die paste bij de sfeer van den prediker en zijn menschen, in de kleur ook, die behoort bij het land en zijn gewoonten. Dit laatste moet men in 'toog houden bij verschillende fragmenten uit het boek, omdat men anders allicht toestanden en uitingen naar eigen volksaard beoordeelen en — verkeerd beoordeelen zou.

Een literair boek is deze biografie dus niet, maar een belangrijk en zeer nuttig boek is het wel, verrijkend vooral ook het eigen geestelijk leven van den lezer en daarom alleszins aanbevelenswaard.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK

Over Emil Ludwig.

Napoleon, door Emil Ludwig. 2e druk.
N.V. Van Lochem-Slators' U. M. — Arnhem.

Als hieronder weinig gezegd wordt over het boek en des te meer over den schrijver, dan vloeit dit voort uit tweeërlei. Primo uit den wensch der Redactie, in deze rubriek te bieden niet een recensie in den gangbaren zin, maar de belichting van een strooming, de typeering van een stelsel, de bespreking van een schrijver in het algemeen. En dan uit het feit, dat wie zich met Ludwigs werk bemoeit, eerst stuit op den schrijver zelf, dien men telkens weer ziet staan, sterk emphatisch en suggestief in z'n wijze van voorstellen, tusschen zich en de geboden historische stof.

Emil Ludwig heeft de laatste jaren een interesse genoten als aan weinig schrijvers te beurt valt. Zijn boeken maken in honderdduizenden exemplaren de reis om de wereld. Elk nieuw werk — en deze auteur is buitengewoon productief — maakt furore. De Duitse oplage van zijn „Wilhelm II" en „Juli 14" heeft in totaal het respectabele cijfer van een derde miljoen reeds overschreden. In het buitenland trekken vooral die van zijn boeken, waarin mede behandeld wordt Duitslands recente politieke geschiedenis, zeer de aandacht.

Ludwig, die Europa zijn vaderland noemt en de Europeesche oorlogen burgerkrijgen, is in veler oog opgeklimmen tot de betekenis van een internationale figuur.

Toen hij, de Duitser, dan ook in 1927 als privaatpersoon, zonder eenige opdracht, Londen bezocht, werd hem een enthousiaste ontvangst. Hij werd niet slechts begroet door schrijvers als Wells en Shaw, maar ook door de leidende persoonlijkheden in het publieke leven: Churchill, Grey, Balfour, MacDonald, Lloyd George — zoodat aan deze Londense reis door sommige bladen zelfs werd bijgezet het gewicht van een politieke en culturele missie.

Het is hier misschien de plaats om een enkele korte biografische aantekening te maken. Emil Ludwig (pseudoniem voor E. Cohn) is voortgekomen uit een Duitsch-Joodsch geslacht van geleerden en industriëlen; studeerde kunstgeschiedenis en rechten in binnen- en buitenland; verwierf op z'n vele reizen bekendheid met menschen en talen; werd na zijn promotie in de rechten referendaris, daarna koopman (1 jaar), wijdde zich toen geheel aan de schrijfkunst. Eerst drama's en essays (van de drama's zijn enkele opgevoerd, zonder veel succes) vóór en in den oorlog houdt L. zich bezig met politieke journalistiek, sinds 1919 zet hij op een rij grotere en kleinere psychografieën, waarvan de voornaamste zijn: Napoleon, Bismarck, Goethe, Wilhelm II; (van de kleinere) Stein, Rathenau, Dehmelt, Bang.

Hij staat politiek buiten elk partij-verband; aanvaardt geen enkele kerkelijke confessie. Verbleef 9 maanden van het jaar te Moscia bij het Lago Maggiore (Zwitserland); brengt overigen tijd door met reizen.

Psychografie, zielsbeschrijving, dat is het literatuur-genre, waarin Ludwigs beteekenis ligt. Hij gevoelt zich aangetrokken tot de groote figuren, de heroën der menschheid, waar hij ze vindt: veldheeren, politici, kunstenaars, groot-industriëlen.

Maar het is hem niet te doen om de som van hun levens-ervaringen, hij wil niet geven een phänomenologie (totaal der gebeurlijkheden) van hun geschiedenis, hij bedoelt geen feiten-registrering. Wat hij beoogt is de geschiedenis van een karakter, de uitbeelding van een menschenziel in haar conflicten

en verwarringen, haar triomfen en nederlagen, haar moeizaam sterven en doffe gelatenheid. Hij wil ons laten zien, hoe uit het zielsproces van gevoelens en stemmingen, van berekeningen en fantasieën, van besluiten en hun belemmeringen, van handelingen en haar reflexen zich geleidelijk de innerlijke gestalte van zijn held kristalliseeren gaat. Zijn doel is niet de foto, die slechts het moment vasthoudt, maar het portret, dat de ziele diepte onthult. Is hij gegrepen door een of andere imposante figuur, die hij op zijn weg ontmoet, dan geeft het aanstonds een worsteling, om den vreemde het geheim zijns wezens te ontwringen, en Ludwig rust niet, eer hij het in zijn bezit acht. Daarbij maakt hij gebruik van de intuïtieve gave der Einfühlung, het vermogen om zich in eens anders zieletoestand te verplaatsen, zich in te voelen in eens anders zieleleven, welke gave Ludwig onmiskenbaar eigen is. Gewoonlijk vangt hij aan, zich te werpen op de beeltenissen, de „stomme verraders", die van zijn object voorhanden zijn — hij begint niet met over hem te lezen, hij wil eerst zien. Is er ergens een foto, een teekening, een portret van hem voorhanden — de schrijver is er bij om uit den spiegel van het gelaat de verborgen trekken van het karakter saam te lezen.

Ludwig getuigt, dat toen hij alle 165 afbeeldingen van Goethe nauwkeurig had bestudeerd (zonder verder iets meer van hem af te weten dan de doorsnee-Duitscher) hij diens zielsgeschiedenis neerschreef in tien bladzijden, en dat hij den grondvorm van deze schets niet heeft veranderd, toen hij later na kennisname van de historische documenten, Goethe's geschiedenis beschreef in 1400 pagina's. Op de afbeeldingen volgt het onderzoek van het handschrift — op de physionomie de graphologie. Vervolgens komen de gesprekken, de brieven en de dagboeken. En eindelijk de beschrijvingen van tijdgenooten en geschiedvorschers. Geen enkel middel wordt verzuimd om achter 't geheim van het te beschrijven karakter te komen. Zag Ludwig b.v. kans de nauwkeurige afbeelding van een hand machtig te worden, hij zou trachten uit de lijnen van die hand het karakter te duiden, en in sommige gevallen trekt hij iemands horoscoop (zooals van Bismarck) — onnoodig te zeggen, dat de hieruit verkregen gegevens natuurlijk geheel overeenstemmen met Ludwigs opvatting van Bismarcks zielsstructuur.

Ludwigs werk heeft heel wat pennen in beweging gebracht. De schrijver is beurtelings vergoed en vertrappt. Men heeft hem genoemd de Duitse Plutarchus, men heeft hem vergeleken met coryphaeën als Carlyle, Macaulay, Taine en Brandes. Hij is aangewezen als een der meest vooraanstaande mannen van Europa, Duitschland is gelukkig geprezen, een man als Ludwig te hebben voortgebracht, een enkele heeft voorgesteld, hem een blijvende plaats te bezorgen in een of andere Siegesallee. Daarentegen noemt b.v. Marsman in „De Gids" (Dec. '29) hem een stommeling, hij scheldt hem uit voor een speculant, een begaafd prul, een slordig veelweter, een handig pathetiscus, een universeel en actueel schreeuwer, en zegt dat met grietel en verwondering het vulgus, waarvoor hij schrijft en waartoe hij behoort, zijn onthullingen gadeslaat. De vakgeleerden op het gebied der historie in Duitschland staan met Ludwig evenzeer op gespannen voet. Zij beweren, dat hij psychologische feuilletons schrijft, de historische bronnen niet dan vluchtig heeft ingezien en daardoor herhaaldelijk fouten maakt, oppervlakkig werk levert, en nooit een goed historisch schrijver kan worden, omdat hij naar zijn aard veel meer impressief dan reflexief te werk gaat. Ludwig is hun het antwoord niet schuldig gebleven. Hij verwijt de „mannen aan het mikroscoop", dat zij niet schrijven kunnen, de groote massa nooit hebben kunnen bereiken; in plaats van in enkele bladzijden de resultaten van hun onderzoek mede te deelen, dikke vervelende boeken hebben geschreven, die niemand interesseerden en aldus de geschiedenis in een kwaden roep brachten; en ten slotte dat het hun al te vaak aan menschenkennis en wereldwijshoud ontbrak om tusschen tegenstrijdige gegevens een juiste beslissing te treffen.

Om den veelschrijvenden en veelbesproken auteur Emil Ludwig recht te doen, moet aanstonds worden toegegeven, dat hij in tweeërlei opzicht zeer buitengewone qualiteiten vertoont, n.l. als psycholoog en als schrijver. Ludwig is ontegenzeggelijk menschenkenner bij uitnemendheid. Wie b.v. het fijne spel tusschen Napoleon en Talleyrand zóó open kan leggen als hij, wie een hoofdstuk kan schrijven als „Kabalen" in Wilhelm II, wie zóó analyseerend kan doordringen in een karakter als dat van Bismarck, wie in enkele bladzijden van de meest uiteenlopende figuren een fijn-geciseleerd beeld kan ontwerpen als Ludwig deed in zijn „Genie und Charakter", dien mag niemand den lof van groot, scherpzinnig psycholoog onthouden.

Het blijkt slag op slag, dat Ludwig niet slechts aan het leven van zijn helden „monomaan heeft gehangen", maar ook hun wezen tot op groote diepte doorschouwd heeft. Minstens even groot als psycholoog is Ludwig als schrijver. Hij beschikt over een

ongelooflijke hoeveelheid materiaal, dat hij meesterlijk weet te ordenen. Wat men ook in grootere geschiedwerken niet vindt, vindt men bij hem, en omgekeerd: wat men overal vinden kan, heeft hij opzettelijk weggelaten. Zijn stijl is briljant. Hij weet dien te smeden naar den eisch van het oogenblik. Soms ruischen z'n zinnen breed, lyrisch bewogen; vaker klinken ze farsch, overtuigend; heel dikwijls beitel hij ze abrupt, markant, lapidair, met den korten, scherp klank van ijzer op ijzer. In plastisch-uitbeeldend vermogen wordt hij door weinig schrijvers overtroffen. Het gaat niet aan, hier voorbeelden te citeren; heel zijn werk is er voorbeeld van. Hij stelt altoos in het praesens: hij weet ook werkelijk het verleden op te roepen en, beziel, in het heden te doen leven. Ook schrijft hij „aus einem Guss", wat te verwonderlijker is, omdat een groot deel van zijn werk wordt ingenomen door de eigen woorden van den beschrevene (bij „Bismarck" meer dan 1/3 van heel de stof) en toch: nergens hokt het, want Ludwig verstaat de kunst deze eigen uitingen op de natuurlijkste wijze in zijn beschrijving in te vlechten. En wat niet het minst verdienstelijk is bij historie-beschrijving: de auteur houdt de aandacht van het begin tot het eind gespannen; in zekeren, ononderbroken gang, als een dramatische film, die onze aandacht geen oogenblik loslaat, vliet het belangwekkende leven, dat Ludwig ons toont, aan onzen blik voorbij.

Psycholoog, schrijver — maar nu komt de zeer belangrijke vraag, of Ludwig, die zich voornamelijk beweegt op het terrein der historie, ook historicus kan genoemd worden. Ludwig zelf wijst deze benaming af; hij wil zich als kunstenaar betiteld zien. Den geschiedvorschers, zoo stelt hij het voor, is het om waarheid zonder meer; den kunstenaar om de waarheid in het gewaad der schoonheid te doen. Met de gegevens, die de historici hem verschaffen, wil hij het rijk der schoonheid bouwen. De geleerden vinden; de ontvankelijke kunstenaarsziel wordt door het gevondene geroerd, gegrepen, en weet de losse, verspreide fragmenten tot één levende eenheid te doen samengroeien. Ironisch rekent Ludwig zichzelf ergens tot de bastaarden, geteeld uit historie en verlichting. Toch ligt in deze laatste uitdrukking veel waars. Zien wij wel, dan is Ludwig noch ten volle historicus, noch ten volle kunstenaar. Zijn kunstzinnige aspiraties zijn hem enerzijds zeer te stade gekomen bij de bewerking zijner psychografieën. Anderzijds hebben zij de historische beteekenis van zijn werk belangrijk geschaad. In Ludwigs bastaardschap gelijk hij dat zelf teekent, ligt tevens in zekeren zin de tragiek van zijn levenswerk.

Een enkel woord tot nadere toelichting.

Dat Ludwig geen historicus is in den engeren zin des woords, geeft hij niet slechts zelf toe, maar blijkt ook voldoende uit zijn arbeid. Het sierlijk en smaakvol stuk architectuur dat hij optrekt, heeft overal een te smalle, te zwakke basis. De behandelde personen zijn vrijwel geheel losgemaakt van hun milieu. Van de cultuurphase, waarin ze optraden, van de heerschende zeden, van de geestelijke stroomingen, die hun tijd beïnvloedden, hoort men niets; de bestudeering van dit alles is door Ludwig verwaarloosd. Het is hem mogelijk, een boek als „Juli 14" te schrijven, zonder van economische verhoudingen te spreken en haar invloed op het ontstaan van den wereldoorlog. Een natuur als die van Ludwig is ook niet ingesteld op de moeizame studie van toestanden, maar op de teekening van zielsprocessen; doch dat gemis van het eerste op zichzelf reeds hem den naam van historicus doet inboeten, zal duidelijk zijn. Evenmin is Ludwig ten volle kunstenaar. Hij vergelijkt ergens het werk van den kunstenaar bij het schikken en vlechten van bloemen, onder het gaan geplukt, tot een krans, frisch en bont als een beeld van de weide zelf. Doch eerste vereischte voor hem, die aanspraak maakt op den kunstenaarsnaam, is toch wel het scheppend vermogen. En dat Ludwig dit vermogen niet bezit, blijkt overtuigend uit zijn drama's. Wie ze ter hand neemt, merkt aanstonds dat de schrijver wel talent heeft. Maar de gestalten, die hij ten tooneele voert, leven niet. Onwillekeurig denkt men onder het lezen aan het visioen uit Ezechiël 37: Ludwigs figuren bewegen zich, ze bezielen beenderen, vleesch en zenuwen, maar er is geen geest in hen; ze zijn zeer dor. De scheppingsgave is Ludwig ontzegd. En nu heeft hij wel artistieke neigingen, er is wel kunstenaarsbloed in hem. Wie als hij de grootten in het rijk der kunst kan uitbeelden, moet een verwante ziel zijn. Ook zijn meesterschap over den vorm is onbetwist. Maar Ludwig vertoont juist op zijn zelfgekozen terrein, dat der psychografie, de gebreken zijner deugden. Hij bezit een „hang" tot dramatiseren, dien hij niet onderdrukken kan. Reeds de indeeling zijner grotere biografieën legt hiervan getuigenis af. Nog meer valt dit op, als men let op het Rembrandtiek licht, het „hell-dunkel", waarmee Ludwig, ook naar eigen getuigenis, werkt. Maar wat den schilder geoorloofd is, is den historieschrijver niet vergund. Wat Ludwig hoogere werkelijkheid noemt, wordt op het terrein der historie licht onwerkelijkheid. Sommige partijen b.v. uit zijn „Napoleon" zijn te hel belicht; in zijn „Bismarck" met name zijn de schaduwen op meerdere plaatsen te zwart aange-

roepen
in van
de tijd
vretend
nodoxie
k leven,
forma-
e vorm
der on-

g togen
1797 af
n door,
de een-
bodiati-
lagere
chen te
hangers
ich be-
en, een
leeken-
entikel-
g door
tegen
werking
Hauge
e jaren.
geweld-
er vuur
bevrijd,
an hem
als een

en, om
24 werd
oordeeld
aar lang
toen na
het zijn
waarste
ee jaren
en het
ondheid
en tege-
loggeld)
borgden,
324.

veest en
pwaking
el Noor-
iek weer
oefening
levendig
kken en
de gods-
elingen,
p in de

tot het
met zijn
t geheel
t op de
strekking
egre lief,
le eerder
redikant.
landhek.
ste leden
Turquet.
nst heeft
gemerkt,
rouw. Al
st onver-
verschil-
lauwen,
n op zij
wil van
ja bar-
scheidt
ik de on-
zal van
en, maar
leeraar
daaren-
hij voelt
liende,

noone, en
hem op
e strij-
e zij in
een be-
fonie.

telling te
schreven
et woord
r kennis-
dige boek
vertaling
ant" vor-
e in den
welke de
zijn deze

W. M.

beslissen moet is eigen stichting (iets anders dan aesthetische bekoring!) en, daarnaast en niet minder, de stichting der gemeente.

En dan zal de beslissing wel niet bij allen, en ook niet onder alle omstandigheden, dezelfde zijn.

Want ook de omstandigheden spreken hier een woord mee.

Ik zou er b.v. naar het me voorkomt, geen bezwaar in hebben e.g. meestal bij dien Dienaar ter kerk te gaan, wiens prediking zich het meest aansluit bij mijn persoonlijk zieleleven, zolang geen van de Dienaren, door het liefdeloos gebruik dat de gemeentelieden van hun vrijheid maken, ontmoedigd en verlamd dreigde te worden. Terwijl ik, zag ik, dat het gevaar voor dit laatste dreigde, het mijn plicht zou kunnen rekenen, bij den miskenden Dienaar ter kerk te gaan.

Ik zou me ook het geval kunnen denken, dat in de kerk, waartoe ik behoorde, een Dienaar — niet om de degelijkheid zijner prediking, maar enkel om z'n mooie stem, z'n mooie volzinnetjes, de mooie versjes, die hij zoo mooi te pas weet te brengen, of welke andere futiliteit ook die een prediker volle kerken kan bezorgen — op ongewettigde en overdreven wijze werd nagelopen; en dat ik het daarom m'n Christelijke roeping achtte, bij wijze van protest, en om een voorbeeld te geven, gedurende geruimen tijd bij zulk een Dienaar niet te kerken.

Ook uit een andere overweging zou ik tot zulk een gedraging kunnen besluiten.

Het zou b.v. kunnen zijn, dat een der Dienaren van de kerk waartoe ik behoorde, inderdaad zóó ver boven al de anderen uitblonk in macht om het Woord te bedienen, dat het een gewetensvraag voor me werd, of ik wel naar den eisch der liefde handelde, met me elken Zondag maar weer een plaats onder zijn gehoor te veroveren, zonder er me erover te bekommeren, dat ik daardoor, in gemeenschap met de overige stormloopers, anderen die evenveel recht op den dienst van den gevierde hebben als ik, beroof van de gelegenheid hem te hooren. O, dat hollen en dringen en vechten om een plaatsje — en dat triumfeeren in het machtigworden ervan, is in den grond zoo'n liefdeloos en harteloos gedoe... „Een iegelijk denke niet aan het zijne, doch ook aan hetgeen dat der anderen is“.

Ook zou het kunnen gebeuren, dat ik inzag, om niet eenzijdig te worden of in zekere eenzijdigheid te worden gesterkt, niet altoos de bediening te moeten zoeken van den Dienaar die me — laat ik het zoo noemen als het doorgaans heet — het best bevalt, — maar, althans van tijd tot tijd, me te moeten zetten onder het gehoor van een tegenvoeter. Want voorkeur voor een bepaalden Dienaar kan voorkeur voor mezelf beteekenen, en voorkeur voor me zelf is naar alle waarschijnlijkheid voorkeur voor een of andere eenzijdigheid.

Ook zou het kunnen zijn, dat ik met eenige

beklemming dacht aan de onmogelijkheid voor de Opziensers der gemeente, om, bij het Zondagsche boompje-verwisselen van de leden der verschillende wijken, het kerkgaan der gemeentelieden te controleren, en daarom oordeelde, dat ik mijn vrijheid voor een deel ten offer had te brengen aan het opzicht.

En zoo zou ik meer kunnen noemen, dat wel verdient even onder onze aandacht te komen, als we gaan denken over het gebruik, dat we hebben te maken van onze vrijheid in ons kerkgaan.

Misschien kan dit hier of daar iemand helpen, bij het vaststellen van wat in zijn geval „de goede en welbehagelijke wil Gods zij“.

V.

F.



Hans Nielsen Hauge. *)

In den regel bespreken we in deze rubriek van ons blad geen vertaalde boeken, omdat wat van eigen bodem is, al meer dan de beschikbare ruimte vordert. Gaarne echter maken we een uitzondering voor zulke boeken, die in het bijzonder de aandacht van onze lezers verdienen, hetzij omdat ze als literair kunstwerk uitmunten, of wel omdat ze wegens hun inhoud belangrijk zijn.

Deze laatste reden is het, die ons in dit artikel aan de orde doet stellen de levensbeschrijving-romanvorm van Hans Nielsen Hauge, door Jacob B. Bull, uit het Noorsch in 't Nederlandsch vertaald door Dr. J. Henzel. Want de figuur van Hauge, den Noorschen volksprediker uit het begin der 19e eeuw, is merkwaardig genoeg om hem te kennen. De richting, naar hem het Haugianisme genoemd, heeft grooten invloed geëffend in het Noorwegen der vorige eeuw en bestaat nog altijd, als een vorm van leekenarbeid, gelijk de officiële term luidt, misschien zouden we kunnen zeggen: als een evangelisatie-richting, zij het dan, dat ze niet meer die beteekenis heeft, die ze heeft gehad.

In den eigenaardigen stijl van een Noorsch verhaal van omstreeks 40 jaar geleden, eenigszins onderwetsch van vorm en met de afwisseling in effect, die in 't bijzonder het Noorsche volksboek eigen is, wordt in dit boek de geschiedenis van Hans Nielsen Hauge verteld.

Hij was een boerenzoon (geboren 1771), die reeds als kind geestelijke werkzaamheid vertoonde en, nadat hij op een wonderlijke wijze van den ver-

*) Uitg. G. J. A. Ruys U. M., Zeist.

theologische en administratieve verwikkelingen die zich toen ter tijd, dat is omstreeks het jaar 1865, hebben voorgedaan.

De titel van het boek, la barrière, de slagboom, de scheidsmuur, is doorzichtig genoeg dan dat wij er uitvoerig commentaar op zouden geven. Toch heeft la barrière nog een zeer speciaal zin.

In het Normandische dorp Raymesnil hebben de modernen op zekeren Zondag de kerk op een ostentatieve manier en bij wijze van protest verlaten. Na dien Zondag vergaderen zij in een eigen gebouw en onderhouden een eigen predikant. Hun dominé is Monsieur d'Amboise, een welwillend, vredelievend man die zich niet begrijpen kan, waartoe ter wereld een scheiding noodig is tusschen zonen van hetzelfde huis.

De dominé der orthodoxen is een in den dienst van het evangelie vergrijsd prediker, Monsieur Estienne, een man uit één stuk, die weet dat zijn Evangelie geen transigeeren gedooft. Als het verhaal begint, is er verandering gekomen in de politieke verhoudingen en bestaat er alle kans dat, als de modernen van Raymesnil een protest indienen bij de Regeering, zij een gewillig oor zullen vinden en de kerkgebouwen terug zullen krijgen.

Dominé Estienne kan den toestand niet meer overzien en het werk niet meer aan. Hem wordt toegevoegd een jonge candidaat, David Allègre. Spoedig, na diens komst, triomfeeren de modernen. Met hulp van de politie dringen ze op een Zondag de kerk binnen, en hun predikant beklimt den kansel. De oude dominé Estienne krijgt van de keizerlijke regeering bericht van zijn ongevraagd ontslag. De schildering van de wanhoop van dezen grijsen dienaar des Evangelies vormt een van de mooiste hoofdstukken van het boek. Geheel verdoofd door den slag die hem treft, meenende van God en menschen verlaten te zijn, ontvlucht hij het huis en begeeft zich, met het doel zich van kant te maken, naar de rotsen die steil uit de zee oprijzen.

Als bij toeval komt David Allègre, die in een rijtuigje op weg is naar een zieke, voorbij de plaats waar hij in de verte zijn ouden collega blootshoofds en in de houding van een zinnelooze op een hoogst gevaarlijke plek der rotskust ziet zitten. Het ergste vreezend, snelt hij er heen en bevindt zich dan tegenover de oudste dochter van dominé Estienne, die haars vaders vlucht had bemerkt en hem nagelopen was. Samen spreken ze met den wan-

drinkingsdood was gered, zich door God geroepen voelde tot Zijn dienst, onder de menschen van zijn omgeving en zijn stand. Het was juist de tijd van de verwatering door een geloof-aanvretend Rationalisme, waartegenover de doode orthodoxie geen kracht ontwikkelen kon. Dieper geestelijk leven, gezonde mystiek was schaarsch geworden: formalistische Godsdienstigheid was nog de beste vorm van religieus leven, maar ook die leed onder onverschilligheid en critiekzucht.

Hauge begon met in zijn naaste omgeving tegen de godsdienstloosheid op te treden en van 1797 af trok hij als boetprediker geheel Noorwegen door, overal gehoor vindend, met name onder de eenvoudigen. Zijn prediking stond in den methodistischen toon, en, zelf voortgekomen uit de lagere volkskringen, wist hij de harten der menschen te treffen. Meer en meer vereenigden zijn aanhangers zich tot z.g. konventikelen, die, zonder zich bepaald van de officiële kerk af te scheiden, een eigen gemeenschap gingen vormen, waarin de leekenprediking de gewone vorm was. Het konventikel-plakkaat van 1741 verbood echter prediking door leeken, en, toen de beweging wies, werd tegen Hauge en zijn aanhangers deze wét in werking gesteld. Telkens weer werd Hans Nielsen Hauge gearresteerd, tien maal in den tijd van eenige jaren. Maar de bitter vervolgde en door allerlei geweldpleging gekweld man werd met steeds grooter vuur beziel, en, nauwelijks uit de gevangenis bevrijd, trad hij weer op onder het volk, dat zich aan hem ging hechten en in zijn martelaarschap hem als een Godsgezant ging vereeren.

Toen achte de regeering den tijd gekomen, om hem voorgoed onschadelijk te maken. In 1804 werd hij tot een langdurige gevangenschap veroordeeld en vrijwel onafgebroken zuchtte hij zeven jaar lang in een met hardheid toegepast arrest. En toen na zijn eindelijk invrijheidsstelling hij nog met zijn leekenprediking bleef voortgaan, volgde de zwaarste straf: dwangarbeid, dien hij andermaal twee jaren ondergaan moest. Door al de onthoring en het enerveerende gevangenisleven had zijn gezondheid ernstig geleden en toen veranderd inzicht (en tegelijk een van alle kanten samengestroomd losgeld) hem eindelijk een definitieve vrijheid waarborgden, was zijn kracht gebroken. Hij stierf in 1824.

Maar zijn lijden was niet vergeefs geweest en zijn arbeid bleef niet vruchteloos. Een opwaking van oprecht geestelijk leven was over geheel Noorwegen gebracht, de geheel verkwijnde mystiek weer opgebloeid en het recht op vrije godsdienstoefening als onbetwistbaar onder het volksbesef levendig geworden. De wet van 1741 werd ingetrokken en in 1845 volgde de erkenning van algeheele godsdienstvrijheid. De „lesare“, Hauge's volgelingen, bleven een krachtige gemeenschap tot diep in de 19e eeuw.

hopige, brengen hem tot zich zelve en tot het oude Godsvertrouwen. De oude man verlaat met zijn gezin Raymesnil. Allègre neemt zijn taak geheel over, en installeert zich met zijn moeder op de pastorie. Esther blijft in Raymesnil haar betrekking van onderwijzeres waarnemen. Zij heeft Allègre lief, maar, onthoort van alle gratie, werkt haar liefde eerder irriterend dan weldadig op den jongen predikant. Dicht bij de pastorie is een barrière, een landhek. Aan gene zijde ervan woont een der rijkste leden van de moderne fractie der gemeente, Turquet. Reeds op den eersten dag van zijn aankomst heeft Allègre de oudste dochter van dat gezin opgemerkt, Judith, een buitengewoon mooie jonge vrouw. Al spoedig blijkt hem, dat hij Judith lang niet onverschillig is. Zelfs toont zij toenadering op verschillend gebied. Maar zij behoort niet tot die lauwen, die ter wille van een liefde, de beginselen op zij zetten. Ze is met hart en ziel modern en wil van geen wijken weten. Voelt zij het nu? La barrière is het hek dat de tuin der pastorie scheidt van het land der Turquets. La barrière is ook de onoverkomelijke hindernis, die hem scheiden zal van haar welke zijn ziel en zijn vleesch begeeren, maar die nimmer de vrouw van den orthodoxen leeraar van Raymesnil worden kan. Esther Estienne daarentegen, naar wie niets in hem aantrekt, hij voelt het, dat zal de ijverige, de getrouwe, de dienende, de volmaakte domineesvrouw zijn.

Die twee vrouwenfiguren, Judith, de schoone, en Esther, de gratiedooze, komen telkens tot hem op de belangrijke momenten van zijn bestaan en strijden om den voorrang. De gevoelens die zij in in zijn ziel doen geboren worden, vormen een belangrijk „Leitmotiv“ in deze pastorale symfonie.

Ik weet geen beter middel om belangstelling te wekken voor een in een vreemde taal geschreven werk, dan schrijver of schrijfster zelf het woord te laten en dan voor tolk te dienen. Ter kennismaking met het belangrijke en merkwaardige boek van Mevrouw Marion Gilbert, geef ik de vertaling van twee hoofdstukken, die elkaars „pendant“ vormen. En zoowel voor de „stemming“ die in den roman heerscht, zoowel als voor de plaats welke de beide meisjes in het verhaal innemen, zijn deze hoofdstukken karakteristiek.

A.

Dr J. W. M.

POPULAIR-WETEN - SCHADDELUKE SCHETSEN

La Barrière.

I.

Mevrouw Marion Gilbert is haar loopbaan begonnen in de journalistiek en met het vertalen van Engelsche boeken.

Op raad van Léon Frapié heeft ze zich toegelegd op de romankunst. Zoo lang hare kinderen nog klein waren, heeft ze haar letterkundigen arbeid moeten onderbreken, maar sinds hare huiselijke bezigheden haar elken avond een viertal uren vrijlaten, is haar productiviteit benijdenswaardig geworden. In betrekkelijk kort tijdsverloop zijn zes groote romans van haar verschenen, welke haar naam hebben gevestigd.

La Barrière behandelt een in de Fransche letterkunde hoogst merkwaardig onderwerp: een kerkelijken strijd. Niet een episode uit den bekenden strijd tusschen Jansenisten en Katholieken, maar een echten kleinen kerkelijken strijd zooals die zich in vele gemeenten van ons vaderland heeft afgespeeld. Strijd tusschen modernen en orthodoxen om een kerkgebouw. En de lezing van La Barrière overtuigt ons, dat staatkundige grenzen of verschillen van klimaat, temperament of taal geen afscheiding beteekenen voor geestelijke conflicten, en dat in den boezem van het Fransche protestantisme dezelfde gevoelens leven en botsen als in dat van de vaderlandsche erve.

La Barrière is een hoogst eenvoudig en solide geconstrueerde roman. De waarde en de spanning van het boek liggen dan ook niet in eenigerlei complicatie van feitenpel, maar in de uitbeelding der karakters, der toestanden op kerkelijk gebied en der sfeer die het schoone en vruchtbare land van Normandië omhult.

In een voorbericht zegt de schrijfster, dat haar roman het slechts in geringe mate verdichte verhaal is van ware gebeurtenissen, welke haar in haar jeugd zijn verteld, en die toen een diepen indruk op haar hebben gemaakt. De bekende historicus van het Fransche protestantisme, Dr Ch. Bost, heeft haar ter zijde gestaan in het ontwarren van de

Dat wordt levend van kle persoonlijk gesprek den me baar G

De s bekend, strijd e bij de in de gewoor bijver ande volks zou.

Een een be rijkend den lo

HE

Als en des voort Redact sie in een st bespre dan u bemoe men t sugges zich e

Emi genote boeke reis o auteur De Du 14" b derde trekke behan schied

Lud Europ opgekl tionak Toe privaa zocht, werd en Sh heden four, Londe biggezu missie

Het korte wig (uit ee indust ten in reizen zijn I koopn schrijf ma's vóór politie rij gr de vo Wilhe Dehm Hij vaard maan giore reizen

Ps literat gevoe de he heere Ma leven nolog denis beoog beeld